

N:o 70.

Af herr **J. E. A. Ohlsson** i Halmstad, *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inspektion af den kommunala fattigvården.*

Sedan en tjuguarig erfarenhet uppvisat svagheter i 1871 års fattigvårdsförordnings affattning och tillämpning med afseende på *vården* af fattighjon, började inom Riksdagen motionsvis arbetet på dessa bristers afhjälpande och har sedan dess med korta mellanrum pågått, ehuru hittills, beklagligt nog, med nedslående resultat.

Vid senaste riksdagen väcktes inom Andra Kammaren fyra motioner i hithörande ärende och afslogos lika många. Undertecknad hade tagit sig friheten att i motion n:o 7 ännu en gång framhålla som ett synnerligen upprörande missbruk den s. k. bortauktioneringen af fattighjon till den minstbjudande och att föreslå en effektiv kontroll från statens sida öfver den kommunala fattigvården. Liksom föregående ensartade motioner — 1891 Andra Kammaren 105 om förbud mot bortauktionering af fattighjon och 1893 Andra Kammaren 95 och 106 om tillsättning af fattigvårdsinspektörer — blef den emellertid af lagutskottet afstyrkt och af Riksdagen afslagen. Då jag håller före, att motionen afsåg en god sak, hvars rättfärdighetskraf i längden icke låta sig afvisas, och då i den svenska pressen en kraftig opinion för densamma gifvit sig till känna, vill jag ännu en gång blifva ett om ock svagt redskap för befordrandet af en reform, som mänsklighetskänsla och anständighetskänsla lika kraftigt påkalla.

För att nu till att börja med hålla mig till bortauktioneringen, tror jag mig i mitt anförande till Andra Kammarens protokoll II. 30, 46, hafva ådagalagt gent emot dem, som påstå, att en dylik form för försäljning åtminstone af äldre fattighjon icke numera förekommer, att, om också saken i nu senast nämnda afseende icke äger någon större

utbredning, den likväl existerar. Här upprepar jag till stöd för min uppfattning endast de officiella uttalanden, som återfinnas i lagutskottets utlåtande n:o 32 vid 1904 års riksdag: »— — — Men då enligt kommitténs mening det *hufvudsakligast* vore barn, som utackorderades på offentlig auktion, samt auktionsförfarandet äfven *förnämligast* i detta afseende väckt anstöt, ansåg sig kommittén, *hvars uppdrag för öfrigt endast gällde barn*, böra inskränka sitt förslag till förbud *allenast* mot auktioner för sistberörda ändamål» samt »vissa af nämnda myndigheter (Konungens befallningshafvande och kammarrätten) hafva emellertid uttalat den mening, att det föreslagna stadgandet bör afse *alla fattighjon, ej blott barn*».

Men här finnas ännu flera missförhållanden inom fattigvården, som kräfva rättelse. Då det i § 9 mom. 1 af gällande fattigvårdsförordning heter: »På hvarje fattigvårdssamhälle ankommer att i öfverensstämmelse med denna förordning ordna sin fattigvård på sätt efter ortens särskilda förhållanden lämpligast finnes», kan väl ej detta innebära en sanktion på rote- eller sockengången — enligt statistiska centralbyråns redogörelse för 1902 förekommer sådan ännu i några län med ett hjonantal af 361 personer —; icke heller på frånvaron af hvarje slags fattigvårdsanstalt, såsom fallet är i 428 kommuner, d. v. s. 17 % af landets fattigvårdssamhällen; icke heller på bristande tillsyn och vanvård eller alltför knappt årsunderhåll eller bristfälliga bostäder eller sammanförande under samma tak och i samma rum af vansinniga, idioter, med vedervärdiga sjukdomar behäftade, män, kvinnor och barn.

Bland den stora mängden af exempel på ofvan uppräknade missförhållanden tillåter jag mig anföra några såsom särskildt belysande, hvarvid dock må framhållas, att rörande vården af sinnessjuka och sinnesslöa medicinalstyrelsen den 8 december 1902 i enlighet med kungl. brefvet den 14 juni 1901 afgifvit berättelse.

»Sinnesslöe O. M. vistas i en usel fattigstuga med fader och 5 syskon. Höggradigt osnygg, störande och förstörande, bits, rifs och släss. Ofta instängd i en afbalkning (1,20 × 2). Får föda endast genom grannars barmhärtighet.» (Medicinalstyrelsens berättelse.)

»Ett ruskigt näste måste fattigstugan vid Tärna kyrka vara, efter hvad Salatidningen O. V. meddelar. Sedan några år tillbaka äro bland andra där inhysta kvinnliga fattighjon, som mottaga besök af luffare och misstänkta individer, då där lefves ett lif af uslaste slag och som föranledt ortens polismyndighet att anhålla samt för lösdrifveri varna flere af dess tillfälliga gäster. Det sorgligaste är, att *minderåriga barn* finnas i fattigstugan, hvilka måste åse eländet samt få uppväxa i en atmosfär af otuktigt lefverne, fylleri och slagsmål (Smål. Alleh. 11. 1. 05).

»För vanvård af sinnessjuk har förste provinsialläkaren i Kronobergs län annäلت Hjortsberga fattigvårdsstyrelse. Förklaring infordrades af länsstyrelsen, men afläts först sedan vite af 50 kronor verkat. Angifvelsen bestreds, men ortens kronolänsman intygar, att det rum, som upplåtits åt den sinnessjuka, hans gamle fader och sjuke broder, är obeboeligt vintertiden och sängkläderna af uslaste beskaffenhet» (Halland).

Om en annan fattigvård säges i medicinalstyrelsens ofvan omnämnda berättelse: »Föda, tillsyn, vård och ans ytterst otillfredsställande; dålig tillsyn och kontroll; obeskrifligt uselt och osnyggt; i hygieniskt hänseende i yttersta grad vanlottad. Vården handhafves närmast af en snuskig och oordentlig kvinna, som enligt egen uppgift plägar tukta de sinnessjuka, om dessa ej »uppföra sig väl». Dryckenskap och annan lastbarhet bland de öfriga understödstagarne är sannolik.»

Om en annan fattigvård säges i samma berättelse: »Fattiggården står mycket lågt i afseende på ordning och tillsyn; snuskigt och eländigt» och om behandlingssättet i en dylik af sinnesslöe S. A. K.: »Nattetid i oeldad cell i källaren, invid likboden.»

I Stockholms-tidningen läses den 7 januari 1904 följande under rubrik Ännu en sorglig fattighusinteriör: »En 10-årig gosse, Johan Forslund, moder- och faderlös, har ett par år varit intagen på Njurunda fattiggård. På grund af hård behandling har han emellertid två gånger rymt från fattiggården och nu senast har han i flera veckor irrat omkring ute vid Essvik, där barmhärtiga människor ge honom mat.

Om nätterna söker han sig skydd i uthus och arbetslokaler i och omkring Essviks fabriker m. fl. platser. Det stackars barnet, som är i saknad af skor och endast nödortigt skylas af tunna trasor, löper naturligtvis fara att nu, då kallare väderlek inträder, gå under af köld och umbäranden. Huru länge skola myndigheterna därute låta det gå på sådant sätt, frågar en meddelare till N. S.»

En af mig känd, trovärdig person skrifver: »Vid mitt besök å Lunds lasarets medicinska afdelning den 28 sistlidne september utbars därifrån liket efter en dagen förut därstädes intagen gammal kvinna från landet, hvilken af fruktan att blifva intagen på fattiggården intagit gift för att i stället förkorta lifvet.»

Ur min egen erfarenhet hämtar jag följande skildring af en »människoboning». I en stuga uppe i en af Hallands gränsocknar mot Västergötland bor en gammal gubbe fullkomligt ensam. Han har enligt uppgift förut af kommunen uppburit 2 kronor i månaden och

uppbär nu 5 kronor för samma tid. Stugan äges af kommunen. Den saknar helt och hållet taktäckning. Då den i detta skick är obeboelig, har gubben själf inom densamma af stockar uppfört en låda af ungefär 5 fots höjd, hvars öfverdel uppbäres af några invändigt ställda stolpar, hvars golf är af jord och i hvars dunkel från den öppna dörren tomheten talar sitt tysta språk.

Och så till sist ännu ett exempel på »nödtorftig» fattigvård, meddeladt i G. H. T. den 12 november 1904 efter en uppgift i Barometern: »Jag var nyligen på en stämma i orten, och bland de ärenden, som där handlades, var en fattigvårdsangelägenhet, som tilldrog sig min särskilda uppmärksamhet. En 60—70-årig kvinna, utan något som helst stöd eller skydd, hade af fattigvårdsstyrelsen blifvit tilldelad ett anslag af — 12 kronor pr år. Hon hade förut haft 24 kronor, men på anförda skäl hade man bestämt understödet till 12 kronor. Kvinnan var närvarande och framställde begäran om förhöjning, hvilket ju ej var underligt. Efter många om och men togs ärendet ändtligen upp till behandling och efter en stunds ljudligt resonemang fick den med hopknäppta händer inför stämman stående kvinnan sitt understöd höjdt till 18 kronor.»

Orsaken till här framhållna och helt säkert ännu flere missförhållanden inom fattigvårdens område är att söka delvis i fattigvårdsförordningens affattning och ofullständighet, men icke minst i saknaden af all *effektiv* kontroll däröfver, att icke fattigvårdsförordningens bestämmelser åsidosättas eller vantolkas.

Den kontroll, som redan finnes, är dels olämplig och dels otillräcklig. Den förra egenskapen kan med skäl tilläggas fattigvårdsstyrelsen, då denna institution har att kontrollera sina egna åtgärder. Otillräcklig är såväl prästerskapets, enkannerligen kyrkoherdarnes, som ock Konungens befallningshafvandes tillsyn. Hvad den förra vidkommer, har den sin svaghet i prästens ställning till sina församlingsbor. Visserligen säger 1686 års kyrkolag, att »Kyrkoherden skall tillse, att de husarne och tiggare i hans socken ej lämnas oförsörjde», men prästerskapets i det hela taget svaga ställning gent emot den besuttna befolkningen gör nog, såsom ock ett bref af prästerlig hand intygar, att prästen icke alltid härutinnan anser sig kunna väl motsvara de anspråk, man skulle kunna ha rätt att ställa på honom. Om också helt säkert mången prästman gör hvad han under dylika förhållanden förmår och känner med de fattige, saknas nog icke heller exempel på, att kyrkoherden varit den »skarpaste» kommunalmannen.

Den kontroll åter, som enligt § 28 af instruktion för landshöfdingarne den 10 november 1855 tillkommer Konungens befallningshafvande, måste bli ofullständig därför, att Konungens befallningshafvande i allmänhet ingriper först efter anmälan, hvarigenom kontrollen blir rent lokal och tillfällig. Detta förhållande åter har sin grund däri, att Konungens befallningshafvande ej äger några organ för ständig tillsyn öfver fattigvårdsförordningens tillämpning i de olika kommunerna, i det att dess underordnade ha helt andra hufvuduppgifter, som taga deras tid, kraft och intresse i anspråk. Men, säger någon, hvarför ingå då icke flere anmälningar till Konungens befallningshafvande? Vittnar ej detta om att det icke är så illa beställt? Att utomstående personer skulle göra en dylik anmälan, är af rent personliga skäl i allmänhet icke att vänta. Men fattighjonens själfva då? En och annan mera tilltagsen individ tar nog steget, men i det stora hela är en dylik uppmaning till de fattige att klaga sig till sin rätt detsamma som att uppmana den lame att springa.

Förnekas må icke, att i några fall genom Konungens befallningshafvandes ingripande rättelse vunnits, men i huru många fall, där omständigheterna äro och förblifva för Konungens befallningshafvande okända, »gömma ej fattighusen», för att använda en provinsialläkares ord, »ohyggligt mycket lidande, som hvarken präst eller läkare få se». En annan provinsialläkare uttalar sig sålunda: »I en del fall, där de enskildas förmåga, goda vilja och omdöme tydligen saknas, måste det förvåna, att åtgärder för de sjukas vård icke blifvit af vederbörande myndigheter vidtagna.»

Om nu den förefintliga kontrollen vore tillfyllestgörande, hvarför skulle missbelåtenheten gång på gång taga sig uttryck i myndigheters, enskildes och pressens uttalanden? De, som anse, att det öfver hufvudtaget är så bra som det kan vara, torde blifva svaret härpå skyldige.

Ett yttrande af medicinalstyrelsen om vården af de sinnesslöe torde med full rätt kunna gälla vår kommunala fattigvård i allmänhet, om hvilken Stockholmstidningen den 4 januari 1905 med anledning af ett fattigvårdsmål i hufvudstaden faller det omdömet, att »det är illa ställt med vår kommunala fattigvård litet hvarstades här i landet». Medicinalstyrelsen säger: »Här ifrågavarande undersökning torde hafva gifvit vid handen, att de sinnesslöa inom riket lida af brist på vård eller af vanvård, alltför ofta af upprörande art, i så stor omfattning, att det icke synes ett civiliseradt land värdigt att längre försumma nödiga åtgärder för afhjälpande af här berörda missförhållanden, hvilka,

om de blifva bekanta utomlands, säkerligen och icke utan anledning skola betecknas som föga hedrande för vårt land.»

Det, som saknas, är i första hand ständigt, fristående, obligatorisk tillsyn af för ändamålet utsedde fattigvårdsinspektörer, hvilka icke med denna sin befattning få förena annan syssla af enskild eller offentlig art. De skola aflönas af staten, tillsättas och förses med instruktion af Kungl. Maj:t och skola vara skyldige att hos Konungens befallningshafvande göra de anmälningar och föreslå de rättelser förhållandena å ena eller andra orten kunna påkalla. Rörande inspektörernas antal torde för en tillräckligt verksam kontroll fordras en inspektör för hvarje län, hvarvid dock tvenne mindre län lämpligen kunde sammanslås, på samma gång ett större län uppdelas i tvenne distrikt.

Jag förstår mycket väl, att denna motion vidrör en synnerligen ömtålig punkt — kommunernas fattigvårdskostnader. Jag är fullt medveten om många kommuners dryga skattebördor, men däraf drager jag icke den slutsatsen, att de mest värnlösa bland vårt folk skola blifva de offer, genom hvilkas umbäranden fattigvårdsbudgeten skall hållas tillbaka. Fattigvårdsutgifterna måste regleras på andras bekostnad än fattighjonens. Och huru segsliten än fattigvårdsfrågan visat sig vara, gäller väl äfven om den: fast natten i nordén är lång, så blir det dock morgon en gång. Därför är jag benägen att, om också med en viss tvekan, göra följande af en läkare nedskrifna ord till mina: »Jag har den goda tanken om vår tid, att den nog är mogen att på allvar söka fullgöra hvad som klart framstår såsom en oafvislig plikt i humanitärt hänseende.»

Då jag har mig bekant, att fattigvårdsförordningen inom vederbörande departement är föremål för revision och då det förefinnes skäl antaga, att de missförhållanden, jag i motionen framhållit, komma att ägnas vederbörlig uppmärksamhet, begränsar jag mitt förslag till det, som, enligt mitt förmenande, bör vara kärnpunkten i en reviderad förordning om fattigvården, nämligen en fristående och ständigt inspektion af fattigvårdsförhållandena i landets olika delar, och som därför inom Riksdagen bör kraftigare betonas, än hvad hittills varit fallet.

Jag dristar alltså hemställa,

att Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t i samband med pågående revision af nu gällande fattigvårdsförordning låta utarbета förslag till obligatorisk, fri-

stående och ständig inspektion af den kommunala fattigvården antingen efter de grunder denna motion angifver eller såsom Kungl. Maj:t kan finna lämpligast.

Stockholm den 27 januari 1905.

Alfred Ohlsson.
